

Matarengi - Posten

Medlemsblad No 22

Maj månad år 2019

Matarengi Forskarförening

Se 957 31 Övertorneå

info@matarengi.org

I redaktionen: Ann-Kristin Sundelin, Vega Kihlström och Marita Mattsson Barsk

Bild från NKFC:s bildarkiv

Ordföranden har ordet

Den tredje lördagen i mars arrangerade vår forskarförening ”Släktforskningens dag” med öppet hus på Nordkalottens kultur- och forskningscentrum i Övertorneå. Årets tema var ”Fotografiet och släktforskningen”. Ett urval gamla foton från gångna tider - porträtt, byggnader och miljöer – med bilagda texter presenterades i en skärmställning. Dessutom fanns gamla privata album som lånats och som besökarna kunde bläddra i. Utställningen lockade ca 25 besökare och var uppskattad. Den var så lyckad att några av besökarna spontant valde att omgående ansluta sig som medlemmar till vår forskarförening. Ett stort tack till er som ställde upp och ordnade denna dag.

Under en av våra torsdagsträffar under mars månad, som alltid avslutas med fika, kom vi att diskutera om vårvintern som gjort sitt intåg med möjlighet till skidåkning i härlig vårsol. Någon nämnde att vi i norra delen av landet har fem årstider; vinter, vårvinter, vår, sommar och höst - medan man längst i söder och stora delar av västkusten oftast får nöja sig med tre; vår, sommar och en lång metrologisk höst. När jag började i Övre Kuivakangas skola (Palon koulu) i Övertorneå kommun, i början av 1950-talet, fick vi lära oss att antalet årstider är fyra. Samtidigt talade äldre personer i min omgivning på tornedalsfinska (meänkieli) om åtta årstider; talvi (vinter), kevätalvi (vårvinter), kevä (vår), keväkesä (vår-/försommar), kesä (sommar), syyskesä (höst-/sensommar), syksy (höst) och slutligen syystalvi (höst-/förvinter). Även samerna räknar med åtta årstider och den kände sameforskaren och etnografen Ernst Manker har bl.a. skrivit en bok om samerna med titeln ”De åtta årstidernas folk”, fortfarande en läsvärd bok som tryckts i flera upplagor. Nu är vårvintern passé och i Tornedalen är islossning med isproppar och översvämningar ett kärt återkommande samtalsämne innan sommaren nalkas.

I detta majnummer av Mataregi Posten kan ni bl.a. läsa om intressanta artiklar om Länsmän i Torneå socken 1560-1860, Bildarkivet vid Nordkalottens kultur- och forskningscentrum i Övertorneå och ett utdrag ur dagbok om flottning i Torne älv på den tiden det begav sig

Med tillönskan om en fortsatt härlig vår och en riktigt skön sommar!

Thomas Wahlberg
Ordförande

Information

Matarengi Forskarförening träffas i NKFC-huset på Matarengivägen 24 i Övertorneå. Forskarträffarna fortsätter varje torsdag kl.18.00 t o m 16 maj i forskarsalen. Kursstart för hösten blir i början av september 2019.

Styrelsen för Matarengi Forskarförening
Ordförande: Thomas Wahlberg
1:e vice ordförande: Tomas Simu
2:e vice ordförande: Vega Kihlström
Styrelseledamot/kassör: Bror-Erland Härmä
Styrelseledamot/sekreterare: Marianne Rantapää

Ersättare:
Ingrid Fryksell
Monica Simu
Ann-Kristin Sundelin
Åke Ersson

Medlemsavgift för 2019

Styrelsen för Matarengi Forskarförening hoppas på fortsatt stöd från medlemmarna under år 2019. Besök vår hemsida <http://matarengi.org> och delta i våra aktiviteter. På vår hemsida finns kontaktuppgifter och e-postadress till föreningen. Som medlem får du tillgång till Erik Wahlbergs släktforskning på hemsidan <http://erikwahlberg.se> via internet. Om du tidigare varit medlem och än inte betalt din medlemsavgift för innevarande år eller vill bli medlem kan du göra det enligt nedan.

Inbetalning av medlemsavgift görs till bankgiro 5715-0831, från utlandet/ulkomailta/abroad BIC SWEDSESS, IBAN SE 42 8000 0826 4498 3256 5965. Uppge alltid namn och aktuell e-postadress när ni betalar så att vår kassör ser vem som betalt.

150:00 kr/medlem
200:00 kr/familj
200:00 kr/organisation

Nordkalottens kultur- och fritidscentrum

Flotting Torne älv på 60-talet

Foto från NKFC:s bildarkiv, Einar Tuohinens samling

Utdrag ur Dagverkboks anteckningar Flotting i Torneälv 1932

Vega Kihlström

Dagverksbok Korpikylä och Karungi. 10 februari. 27 mars – 13 april. 16 april – 30 april. 1 maj, 15 maj – 16 maj. 27 maj – 10 juni.

Selim Rousu	Gustav Kankanranta	Matti Kankanranta
Oskar Harju med häst	Karl Vaara	Emil Mörtti
Seth Kankanranta	Anton Pipping	Karl Liikamaa med häst
Matti Kankanranta	Sakari Sipola med häst	Karl Tuohea
Frans Pajala	Bertil Pajala	Isak Mörtti
Seth Rousu	Ville Keskitalo	Villiam Mäki
August Alamaa	Jussi Rousu	Ernst Mörtti
Alarik Keksitalo	Maunu Rousu	Ivar Rauvala
Elis Vähä	Sakari Konstenius	Ville Konstenius
Karl Järnström	Henning Senbom	Emil Senbom
Elis Niemi	Karl Konstenius	Karl Tapani
Ville Keksitalo		

Från dokumentskåp till interaktivitet på webben Bildarkivet vid Nordkalottens kultur- och forskningscentrum, Övertorneå

Henry Barsk

Det började 1966

Bildarkivet vid Nordkalottens kultur- och forskningscentrum har sitt ursprung i ett beslut som kulturnämnden i Övertorneå kommun tog den 14 juni 1966. Då beslöt man sig för att lägga upp ett bildarkiv för kommunen. Året därpå upplevde man tydligen att bara ta ett beslut inte räcker utan man uppdrog den 19 juni 1967 till agronomen och tidigare rektorn vid Tornedalens lantmannaskola Uno Hanno att på lämpligt sätt lösa frågan och organisera insamlingsarbetet.

I januari 1968 utgick så ett gruppkorsband till samtliga hushåll i dåvarande Övertorneå kommun om bildarkivet och 1969 ett nytt cirkulär men denna gång även till Hietaniemi som efter kommunsammanslagningen nu hade blivit en del av "Övertorneå storkommun", som det då kallades.

Uno Hanno NKFC:s bildarkiv, Uno Hannos samling

Resultatet av dessa insamlingar hade vid årsslutet 1969 gett ett bildmaterial på ca 800 fotografier som enligt kulturnämndens beslut förvarades vid Tornedalens bibliotek. Uno Hanno skriver i en artikel i tidskriften "Tornedalen" 1969 att det är särskilt glädjande att man numer finner bilder av "...bönder, kronotorpare och skogsarbetare med sina hustrur, bilder från skogs- och jordbruksarbete, bilder av emigranter, exteriörer och interiörer av gamla byggnader, möbler och redskap..." och inte bara "...porträtt av borgare och präster, tjänstemän, kommunalmän...". Han påpekar också att insamlingsarbetet måste intensifieras då ett allsidigt bildarkiv är av mycket stor betydelse för forskare i allmänhet och släktforskare i synnerhet. En bild säger ju mer än 10 000 ord, menar Hanno. Han ser också en reell utvecklingspotential för bildarkivet då "snart sagt varannan tornedaling har nu en kamera."

Nytt århundrade med ny teknik

Under åren därefter växte bildarkivet lite i taget allt eftersom bilder skänktes och samlingen förvarades på Tornedalens bibliotek. Så småningom, när Nordkalottbiblioteket och Tornedalens bibliotek hamnade rent fysiskt i olika lokaler 1988 följde bildarkivet med till Nordkalottbiblioteket vid Tornedalens folkhögskola och när sedan Nordkalottens kultur- och forskningscentrum (NKFC) flyttade in i nuvarande lokaler 2002 var bildarkivet en integrerad del av det hela.

Bildsamlingen var vid den här tiden en analog sådan med bilderna i stadiga dokumentkuvert och med sökord till bilderna i en kartotekslåda enligt gängse arkivstandard. Fullt användbart dock men främst kanske beroende på att materialet var ännu då av relativt litet omfång. I samband med att NKFC bildades sökte man, och beviljades medel för ett större digitaliseringsprojekt med syftet att kunna erbjuda forskare och en intresserad allmänhet svårtillgängligt arkivmaterial i digital form. Här var bildarkivet en del av projektet och man sökte aktivt efter mer material till detta.

Resultatet av detta projekt gav ett digitaliserat bildarkiv med drygt 9 000 inskannade fotografier. En stor del av dessa, närmare 6 000 stycken, kommer från fotograf Hilda Anderssons kvarlämnade samling av glasplåtar och andra negativ som skänktes till NKFC av Matarengi Forskarförenings dåvarande ordförande Sören Lejonclou. Han hade då arkiverat detta material i ett antal år efter att det kom fram i dagen i samband med en källarrensning i den fastighet i Övertorneå där ateljén legat under 60-talet. Glasplåtarna var redan på väg till tippen när Lejonclou upptäckte skatten och tog hand om det som inte redan hade hunnit förstöras i den ganska omilda hanteringen. Hilda Andersson samling består till största delen av porträtt tagna i ateljé under 50-60 talen och ger bland annat en god uppfattning om frisyrer och klädmode under mitten på förra århundradet. Den är också väldigt populär bland besökare då det finns en stor sannolikhet att om man stammar från trakten kan hitta släkt och vänner, eller rentav sig själv på ett porträtt i samlingen.

Till samlingen fogades också under dessa år drygt 700 bilder som språkforskaren Inkeri Tuovinen tagit under sina resor i Tornedalen under 1930-talet. Bilder och negativ fick man låna från Forskningscentralen för de inhemska språken i Helsingfors mot att man gav dem kopior på det digitaliserade materialet. Många av dessa bilder, som är i huvudsak tagna i norra Tornedalen, visar till skillnad från andra samlingar påfallande ofta kvinnor i arbete och därmed även interiörer från ladugårdar och pörten.

Kornskörd i Kainulasjärvi 1932

NKFC:s bildarkiv, Inkeri Tuovinen samling

När digitaliseringarna inleddes under 2002-2003 hade man svårigheter att hitta lämplig programvara för visning och sökning bland de digitaliserade fotografierna. Det hela löstes så småningom genom att man kontrakterade en programvaru-utvecklare att helt enkelt skriva ett bildvisningsprogram som sedan installerades på en dator på NKFC. Bilddatabasen var då enbart en lokal databas och bilderna var inte tillgängliga externt annat än som listor över bildernas innehåll. För att kunna se dem var man tvungen att göra ett fysiskt besök på NKFC.

Internet är interaktivt

När kommunens kultur- och fritidsförvaltning flyttade in i lokalerna på Nordkalottens kultur- och forskningscentrum i september 2011 fick man även uppdraget att se över och utveckla verksamheten där. Naturligt nog föll fokus på arkivens tillstånd varav bildarkivet är ett. Eftersom tillgängliggörandet av svåråtkomligt arkivmaterial är ett av målen för NKFC blev det närapå självklart att se om var möjligt att kunna göra åtminstone delar av arkiven, och framför allt då bildarkivet, åtkomligt via webben. Det visade sig vara relativt enkelt.

Internet, och webbtillämpningar i synnerhet har under det senaste decenniet utvecklats från det närapå exklusiva till ren vardagsmat. Det är längre inget problem att hitta bildvisningsprogram, många av dem som vi hittade och testade var gratisprogram via Open source-licenser. Valet föll sedan på programmet "FotoPlayer" och dess betalversion för att dels slippa reklam och dels få full kompatibilitet för serverlösningar. Det visade sig också att vårt lokala lagringsmedium, en

nätverkshårddisk, en så kallad NAS, hade en inbyggd webbserver vilket gjorde att vi numer har fysisk tillgång till servern också vilket är en fördel i vissa lägen.

Nackdelen med vårt val av webbtillämpning är att den baseras på Flash-teknik vilket inte stöds av samtliga operativsystemstillverkare fullt ut (läs Apple). Varför man ändå valde den är de mångsidiga sökmöjligheter den innehåller. Det går att söka på nyckelord och delar av ord, testa olika felstavningar osv. Varje bild är ”taggad” med information, dels från anteckningar om bilden och dels från vad bilden föreställer. Tills man hittar en plattformsoberoende lösning med samma användarvänlighet i fråga om sökfunktioner får vi helt enkelt stå ut med dessa begränsningar.

I anslutning till bildarkivet på webben finns nu också ett korrigerings-formulär för detektiven allmänheten. Hittar man bilder som har felaktiga beskrivningar i fråga om namn och platser eller felstavningar och dylikt och som man vet något om kan man på ett enkelt sätt vända sig till oss med rättelser. Den information som finns på respektive bild är den som fanns i samband med digitaliseringen och interaktiviteten som en webbpublicering av bilder ger är oslagbar.

Det kommer in en del rättelser lite då och då, oftast handlar det om porträtten i Hilda Anderssons samling varav en tiondel är markerade med ”Okänd” och där folk känner igen sig själv eller föräldrar eller vill tala om vem av syskonen på bilden som är vem eller bara vill rätta en felstavning av namnet.

Ibland får vi också höra att med ett lite bekymrat tonfall att ”det är mycket som är fel där” och då syftar man på att det påfallande ofta på bilder av småpojkar står ett kvinnligt förnamn. Vad man inte tänker på då är att fotografen faktiskt antecknat namnet på barnets mor eftersom det är hon som ska ha leveransen, och fakturan för, av fotografiet.

Nästa steg

Efter att Hilda Anderssons fotoateljé i Övertorneå upphörde i mitten på sextioalet startade Henrik Aasa en fotoateljé 1968 som senare övertogs av först Leif Andersson och därefter hans bror Kjell. Deras negativ från 1968 och fram till 2002 då KåJis Foto upphörde finns sorterade i pärmar. Serier på barn och familjer, brudpar och konfirmander, dagisgrupper och skolklasser, alla dessa väntar på digitalisering. Stora delar av befolkningen i Övertorneå med omnejd från femtioalet till sekelskiftet är därmed i princip dokumenterad. Den är bara inte tillgängliggjord än.

Uno Hanno såg potentialen i bildsamlingar när han skrev om kameran som nästan var mans, eller åtminstone varannan mans egendom 1969. Vad skulle han ha sagt om läget idag då i princip varje telefon redan har en kamera förutom de digitalkameror som det oftast finns flera av i de flesta hem?

Mina Plantings fotografi av transport av sten till kyrktrappan i samband med renoveringen av Övertorneå kyrka 1902/1903. Mannen i vita skärmöissan längst till höger är länsman Magnus Ström. NKFC:s bildarkiv

Just utmaningen med digitalbilderna som nu tas är om de kommer att finnas kvar för eftervärlden. De flesta gör inte längre papperskopior utan förvarar sina bilder på cd-skivor som vi nu vet inte håller mer än ett tiotal år eller, i värsta fall endast på sin dators hårddisk och där finns de tills datorn kraschar, för det gör den ju till slut. Murphys lag, ”Allt som kan gå fel, går fel”, gäller ju obönhörligt i datavärlden som bekant.

Borde vi kanske börja samla in digitalbilder till våra arkiv? Och göra det nu medan de ännu finns kvar. Själva digitaliseringen av sådana bilder är ju redan gjord men att lägga till information till varje bild är ju rätt tidskrävande men så viktigt. En bild utan bildtext säger betydligt mindre än tiotusen, eller tusen ord för den delen.

Det finns med andra ord en hel del att göra inom bildarkiven. Det finns gott om arbetsuppgifter och fortfarande gäller vad Uno Hanno skrev för snart 50 år om behovet av att bevara bilder i arkiv. Kanske än mer idag än tidigare då de bilder vi tar inte längre ens hamnar i familjealbumen där de fanns bevarade åtminstone för efterkommande i några släktled. Våra bilder i dag är ju i princip bara återvunna elektroner som mycket lätt kan raderas, återanvändas eller småningom upplösas i den allmänna entropin om vi inte aktivt bevarar dem.

Bildarkivet hittas via: <http://nkfc.overtornea.se>

Eller via en direktlänk: <http://nkfc.overtornea.se/bildarkiv/album/index.html>

Länsmän i Torne socken 1560-1860

Per-Olof Snell

Länsmän omnämns redan i de tidiga landskapslagarna. De hade till uppgift att i socknarna anordna ting, upprätthålla ordning, uppbära skatt, svara för vägar, rekrytera krigsfolk samt ordna inkvartering, förtäring och skjutsar åt resande i kronans ärenden. De tidiga länsmännen utsågs nästan undantagslöst bland de mest välsituerade bönderna i socknen som var läs- och skrivkunniga. Tjänsten växlade ofta inom en snäv familjekrets. Trots att ting hölls i Torne socken redan på 1300-talet, och edsvurna tolvmän namnges på 1400-talet, är det inte förrän från mitten av 1500-talet länsmän börjar namnges i längderna. Kronolänsmän blev från mitten av 1600-talet tjänstebenämningen som i slutet av 1800-talet byttes till landsfiskal.

Länsmansuppdraget upprätthölls ibland av prästen. Kyrkoherden Eskil Andersson Ruuth var 1563 länsman i Kemi socken där kyrkoherden Laurentius Henrici innehade tjänsten 1585. Sedan *Herr Eskil* 1566 blivit kyrkoherde i Torne var han i omgångar länsman fram till 1577 då sonen Hans tog över och senare följdes av bröderna Israel och Carl. Kyrkoherden Knut Carelius uppges vid häradstinget i Nedertorneå den 16 augusti 1667 ha varit länsman när Karl IX i februari 1602 besökte socknen vilket dock inte framgår i avkortningslängderna. Troligen svarade Herr Knut i länsmans ställe enbart för inkvartering och förtäring för det kungliga gästerna och krävde då en mark smör - ökemarken - av var ko i socknen. Denna skatt till kyrkoherden som blev bestående hade enligt de gamla tingstolkarna Henrik Jöransson i Niemis och Lars Olofsson i Kukkola aldrig uttagits av Herr Knuts företrädare Herr Måns och Herr Eskil. Först 1667 förmåddes kyrkoherden Torneus att avstå från tributen.

I vissa socknar inrättades länsmansgårdar vilka var tillräckligt stora för arrangemangen vid tingsförsamlingar och även kunde fungera som gästgiveri. Det är oklart om det tidigt fanns en länsmansgård i Torne socken men 1559 redovisas en avradsjordⁱ vid Nären - södra delen av Mattila vid Vuonon Pudas - som tilldelades länsmannen. Avradsjorden brukades av Nils Nilsson Oravainen, vilket antyder att han då var länsman. När Nils Jönsson Junkkala i Suensaari enligt avkortningslängden 1561 var länsman tillföll avradsjorden som utökats till 3 markland honom varefter Nils Oravainen åter redovisar den 1562-63. På 1570-talet tilldelas Herr Eskil och klockaren Eskil Nilsson i Haparanda avradsjorden samtidigt som de i avkortningslängderna upptas som länsmän. 1604-1606 redovisas avradsjorden av Lars Hansson Koure i Haparanda. Uppgiften i avkortningslängderna att länsmännen erhöll frihet för *sin skattejord* stämmer inte. Länsmannen synes utöver friheten för den egna skattejorden därutöver i många fall ha tilldelats skatten från andra gårdar. När Eskil Andersson Ruuth var länsman njöt han *fritt sitt hemman i Laivaniemi om 12 markland* vilket klart överstiger skatten för Pyyni där han och hans söner upptas som ägare. De räntor från andra gårdar länsmännen uppbar torde ha erhållits för att kompensera dem bland annat för den gästning de belastades med då krigsmakten förlagts i socknen. Från och med 1607, då en omläggning av jordskatten görs, redovisas länsmansfriheten i form av mantal och uppgifter om avradsjorden saknas.

Ett tecken på att det tidigt fanns en länsmansgård vid Suensaari, där kronan förvarade skattelaxen innan den skeppades till Stockholm, antyds i en instruktion från Karl IX i november 1605 där Torne länsmansgård omnämns: *Cronones Skatt skall utföres ifrån Siölapperne effter dette sätt: ifån Longenäs, som ligger wester ifrån Althenn Elf, söder åth, allt intill Malånger, skall fisken anammes och föres till Lhänsmannen Redhar Andersson i Årreby, som ligger i Lingen, och derifrån skall han föres till Fiorbottnen, der som Rusteioke Åå uttlöper. Der skole*

Ronalle och Tinguare Lappar i Tornö Lappmarch möta medh Ethhundrede Reener och anamma Fisken och föran till Seggueuara Lappeby, thet är Trettiye Mill widh pass ifrån Siösjdenn. Der skole Seggueara Lappar emott tage medh Cronones Reenar och föran intill Tornö Lhänsmansgård, thett är fyretijie miler.

Tabellen nedan redovisar länsmännen i Torne socken fram till 1850. Fram till början av 1600-talet var en länsman ansvarig för hela Torne socken varefter ämbetet uppdelades med varsin länsman för Nedertorneå respektive Övertorneå socknar. I tabellen nedan anges länsmannens hemort och den skattejord för vilken han erhöll frihet och för tiden fram till 1607 anges brukare av avradsjorden i Nären som var förbunden med länsmansämbetet.

År	Länsman	Hemort	Länsmannens skattejord	Brukare av avradsjorden i Nären
1559	Anges ej	-	Anges ej	Nils Oravainen Vojakkala
1561	Nils Jönsson	Suensaari	6 markland	Nils Jönsson Suensaari
1562-1563	Agas ej	-	Anges ej	Nils Oravainen Vojakkala
1564-1573	Anges ej	Björkönen 1568	”-”	Agas ej
1574	Anges ej	-	”-”	Eskil klockare Pottan
1575	Anges ej	-	”-”	Prästen
1576	Herr Eskil	Björkönen	Laivaniemi 12 markland	En bonde
1577	Hans Eskilsson	Laivaniemi	6 markland	Eskil klockare
1578	Eskil klockare	Haparanda	3 markland 6 öresland	Anges ej
1579-1581	Hans Eskilsson	Laivaniemi	6 markland	”-”
1582	Eskil klockare	Haparanda	6 markland	Eskil klockare
1583-1590	Hans Eskilsson	Laivaniemi/Pudas	6 markland	Anges ej
1591	Israel Eskilsson	Pudas	6 markland	”-”
1592-1594	Israel Eskilsson	Pudas	5 markland 2 öresland	”-”
1594	Carl Eskilsson	Laivaniemi	6 markland	”-”
1594-1599	Israel Eskilsson	Pudas	11 markland 2 öresland	”-”
1599-1601	Lars Koure	Haparanda	20 markland	”-”
1602-1603	Henrik Henriksson	Raumo	7 markland 7 öresland	”-”
1604-1606	Lars Koure	Haparanda	3 markland 3 öresland	Lars Kouri
1607	Jöns Nilsson	Suensaari	1 ³ / ₃₂ mantal	Anges ej fortsättningsvis
1608	Lars Koure	Haparanda	¹⁵ / ₁₆ mantal	
1609	Clemet Henriksson	Vojakkala	1 ¹ / ₁₆ mantal	
1610	Hans Hansson	Kiärsbäck	1 ⁹ / ₃₂ mantal	
1611-1614	Abraham Larsson	Haparanda	³ / ₈ mantal 1611, därefter 1 mtl.	
1615-1619	Henrik Koure	”-”	1 mantal	
1620	Erik Eriksson	”-”	1 mantal	
1620-1626	Abraham Larsson	”-”	1 mantal	
1627-1638.....	Peder Andersson	Torneå	Skattar 1632 och 1638 för en gård i Pudas om ¹ / ₆ eller ¹ / ₈ mantal.	
Nedertorneå socken			Övertorneå socken	
...1644...	Lars Henriksson	Torneå	~1639-1665	Jöns Clemetsson Kuivakangas/1 mtl
...1649...	Per Jönsson	Torneå	1665-1674	Mickel Jönsson Kuivakangas/1 mtl
1650-1669	Henrik Koure	Vojakkala	1678-1682	Olof Persson Taro Alkkula/1 mtl
1669-1670	Samuel Kempe	Torneå	1683-1686	Lars Clemetsson Pudas/1 mtl
1671-1674	Gustaf Arfman	Björkönen/Tilldelats 2 mtl	1686-1709	Johan Ersson Pulkinen Pudas/1 mtl
1674-1675	Mats Clemetsson	Pudas/Tilldelats 2 mtl	1710-1718	Israel Israelsson Svan Koivukylä/1 mtl
1675-1679	Lars Clemetsson	Pudas/Tilldelats 2 mtl	1719-1725	Anders Henriksson Kyrkobordet/1 mtl
1679-1685	Nils Langinen	Övre Raumo/Tilldelats 1 mtl	1725-1759	Sven Lenning Kyrkobordet/1 mtl
1686-1713	Sigfrid Jöransson	Torneå/1 mtl	1759-1790	Gabriel Lenning Matarengi/1 mtl
1714-1745	Lars Björkman	Torneå/1 mtl	1790-1796	Carl Andersson Ask Matarengi/1 mtl
1745-1763	Carl Björkman	Torneå/1 mtl	1796-1799	Lars Sandberg Kyrkobordet/1 mtl
1763-1786	Emanuel Montell	Torneå/1 mtl	1799-1809	Jacob Sandström Kyrkobordet/1 mtl
1785-1785	Abraham Fougat	Torneå/1 mtl	1809-1827	Erik Burman Haapakylä/1 mtl
1787-1787	Johan Lundbäck	Mattila/1 mtl	1827-1835	Carl August Krook Haapakylä/1 mtl
1787-1801	Gabriel Mexberg	Torneå/1 mtl	1835-1850	Johan Svanljung Matarengi/1 mtl
1801-1809	Johan Küster	Haparanda/1 mtl	1850-1885	Erik Magnus Bergdahl Ruskola/1 mtl
1810-1823	Zacharias Hackzell	Haparanda/Vojakkala/1 mtl		
1823-1834	Nils Lind	Karungi/1 mtl		
1835-1857	Carl August Krook	Haparanda/1 mtl		
1857-1886	Israel Stenudd	Karungi/Haparanda/1 mtl		

Länsmän i Torne socken

Nils Nilsson Oravainen i Vojakkala synes ha varit länsman 1559-1560 och återtagit befattningen 1562-1563 efter länsmannen Nils Jönsson Junkkalas död. Det som talar för det är att han dessa år brukade avradsjorden som tilldelades länsmannen. Möjligen upprätthöll Oravainen länsmanstjänsten fram till dess han blev fogde i Torne lappmark 1566.

Nils Jönsson Junkkala - *Store Nils i Suensaari* - omnämns i 1561-års räkenskaper som länsman i Torne socknen. Nils Jönsson synes ha avlidit 1562 då änkan Elin efterträder honom i jordskatteboken. Junkkala övergick 1571 till sonen Jöns Nilsson i Suensaari som kom att inneha länsmansbefattningen 1607.

Jöns Larsson i Björkönen var möjligen länsman i slutet av 1560-talet. Det som talar för det är att *länsmans söner i Björkönen* vid sommaringet 1568 döms till böter för att ha lagt nät vid Bockholmen. Herr Eskils söner kan ha avsetts men samtidigt anges att Marcus Jönsson och hans broder i Björkönen fått böta 40 mark för att de dragit kolk i älvmyningen. Jöns Larsson upptas med 3 söner 1563 och 1566 i anslutning till Marcus Jönsson vilkens son Jöns 1608-1610 var fogde i Kemi lappmark och 1621 blev borgare i Torneå.

Eskil Andersson Ruuth synes ha innehaft länsmanstjänsten från slutet av 1560-talet till 1576. Klockaren Eskil Nilsson i Haparanda kan möjligen något av dessa år ha varit länsman eller enbart ha brukat avradsjorden för Herr Eskil.

Hans Eskilsson Ruuth upptas som länsman 1577 då han övertagit Pyyny i Laivaniemi och erhåller frihet för 6 markland. Tjänsten växlar därefter mellan Hans Eskilsson och Eskil Nilsson klockare fram till 1591. Krigsfolkets vistelse i Tornedalen under kriget mot Ryssland var betungande inte bara för bönderna utan även för de makthavande vilket framgår av Johan III:s brev till fogden i Västerbotten den 25 augusti 1590 där kungen hänvisar till Hans Eskilssons bön om att bli förskonad från länsmanstaxan på grund av de myckna gästningarna av krigsfolket. Kungen angav nådeligen i sitt brev, att Hans Eskilsson fått tillgift på gengårdenⁱⁱ – 1 skeppund gäddor – han uppbar av bönderna och borde utgöra till kronan. Hans Eskilsson synes ha avlidit 1590 i samband med krigståget mot Kolahus.

Eskil Nilsson som från 1557 är klockare i Torne socken upptas i skattelängderna i Pudas när han anlägger sitt hemman i det blivande Haparanda. Han uppbär 1578 länsmansfrihet för sitt skattehemman om 3 markland 6 öresland vilket motsvarar skatten för det blivande Kopukka och Förare i Haparanda. 1582 är han åter länsman men har då skattefrihet för 6 markland vilket motsvarar vad företrädaren Hans Eskilsson uppburit. Eskil Nilsson försvinner ur längderna 1597.

Israel Eskilsson Ruuth är den ende av 1500-talet länsmän som efterlämnat med egen hand utfärdade skrivelser. Då han i slutet av 1590-talet rekommenderades till lagman för Österbotten antyds att han fått boklig bildning. Han representerade i mitten av 1590-talet norra Västerbotten i olika sammanhang bland annat vid riksdagen i Uppsala januari-februari 1594 då Sigismund kröntes till kung. Israel Eskilsson deltagande i Klubbekriget 1597 som fogden Israel Larssons löjtnant lämnar i en skrift av Hans Hansson till Monikkala 1599 en mindre smickrande eftermäle om honom. *När bönderna vid Tavastlands gräns i Ilmola socken mönstrades av Israel Eskilsson och fogden använde de en falsk fullmakt från Hertig Karl. Och denne löjtnanten uttolkade såsom dem syntes likast vara till allt ont. Och båda dessa hava stått på en hool, på det deras röst skulle höras. Och detta skedde om aftonen. Om midnattstid stulo sig både krigsöversten och löjtnanten ifrån bönderna, och stannade inte*

förän de kommo därifrån 70 miler till Tornö socken. Och förbenämnda män hade med sig 800 daler av länets skattepengar som de sedan hade delt sig emellan.

Israel Eskilsson hade från 1592 skattefrihet för 5 markland 2 öresland vilket vid mantalsrannsakingen 1593 omfattade 2 hemman om vardera ½ mantal. Länsmansfriheten ökades 1595 till 11 markland 2 öresland. När hjälpskatten upptecknades den 12 november 1599 framgår att Israel avlidit och att Lars Hansson Koure i Haparanda tagit över befattningen. Israels änka, som var dotter till borgaren Claes Bertilsson i Stockholm, gifte sig 1600 med lappfogden Olof Anundsson i Armassaari.

Carl Eskilsson Ruuth som 1590 tagit över hemmanet i Laivaniemi efter brodern Hans var tillfälligt länsman 1594 då Israel var herredagsman och vistades i Stockholm. Efter Carls död 1609 gifte sig hans änka Iliana Ljungosdotter med knekthövitsmannen Olof Bengtsson.

Lars Hansson Koure, som synes ha varit son till Hans Henriksson Koure i Övre Vojakkala, fanns redan 1583 i Haparandaområdet då han vid sommaringet dömdes till böter för slagsmål. Det hindrade inte att *Lars Core i Pothan* 1587 hade utsetts till tolkman. Då uppbörd till hjälpskatten upptecknades den 12 november 1599 var Lars Koure länsman och fick frihet för *sin skattejord om 20 markland* vilket var en av de högsta friheterna i hela Västerbotten, men året därpå hade han lämnat länsmanstjänsten.

1604 var Lars Koure åter länsman men skattejorden hade nu reducerats till 3 markland och 3 öresland samtidigt som han brukade avradsjorden i Nären om 3 markland. Han ersätts åter tillfälligt som länsman 1607 och besitter då *sitt hemman fritt för sitt omak och är som nya jordeboken förmäler* ^{15/18} *mtl och 1 skjutsfärdsantal*. Han är tillbaka i tjänst 1608 för att i mitten av 1609 slutligen avgå, men i en skrivelse från Baltzar Bäck den 30 juli 1610 inför Kolahuståget anges ändå att länsmannen Lars Koure till Bäck levererat 4 tunnor salt. Vid en seglats till Stockholm 1613 med kronans lax - 128 tunnor från Torne socken och 6 tunnor från Kalix socken – lider skutan skeppsbrott utanför Barsta norr om Härnösand varvid skutan och allt gods förloras men Lars Koure och besättningen lyckas ta sig i land med livbåten. Lars Koures son Nils försvinner ur längden på 1610-talet och hemmanet övertas av sonen Henrik.

Henrik Henriksson Kemiheikki i Raumo som den 2 september 1601 efterträtt Lasse Koure innehade tjänsten till 1604. Hans länsmansfrihet baserades på det stora Kemiheikki hemmanet i Övre Raumo som skattade för 7 markland 7 öresland.

Jöns Nilsson Junkkala i Suensaari efterträdde 1607 tillfälligt Lars Hansson Koure. Vid sin återresa från Västersjön våren 1607 uppges Karl Kröplin och Herr Mårten ha vistats sex veckor på länsmansgården i Torne i väntan på öppet vatten så att Olof Anundsson och Mats Josepsson skulle kunna skeppa årliga räntan, tull och annan uppboord till Stockholm. Jöns Nilssons som utspisat gästerna erhöll vid deras avfärd 25 ½ daler för trakteringen.

Clemet Henriksson från Vojakkala, som var son till birkarlahövdingen Henrik Larsson, innehade den 24 juli 1609 länsmanstjänsten då han kvitterade socknens gingärdsuppboord som uppgick till två skeppund torrfisk. Clemet brukades tidigt som tolk och sändes 1606 och 1613 av socknen till Stockholm för att hos Kungl. Maj:t besvära sig över det skattepålagor socknen pålagts. Clemet Henrikssons son Jöns blev husbonde på Kohkoinen i Kuivakangas och länsman i Övertorneå socken.

Hans Hansson, son till Hans Innesson på det blivande Innala i Nikkala, var länsman 1610. Han följs som husbonde på Innala 1620 av Josep Josepsson som var son till Josep Henriksson i Vojakkala och sonson till birkarlahövdingen Henrik Larsson.

Abraham Larsson i Haparanda, son till kyrkoherden Laurentius Henrici i Kemi, kom efter faderns död till Suensaari 1601. Han upprätthöll från 1611 till 1627 i omgångar länsmansposten och var med brodern Lars en av de drivande för förläggandet av Torneå till Suensaari där de blev de första borgarna. Abraham Larssons hemman i Haparanda delades av hans söner Axel och Israel som blev husbönder på de blivande Asplund respektive Israeli.

Henrik Larsson Koure som var son till Lars Hansson Koure hade 1615 övertagit hemmanet i Haparanda och innehade länsmansposten fram till sin död 1619. Hustrun Karin, som gifter sig med borgaren Jöns Isaacsson von Saxen, var troligen dotter till Clemet Henriksson.

Erik Eriksson Drucken från Övre Raumo redovisade 1620 Lars Koures stamhemman samtidigt som han blev länsman. Han synes ha gift sig med Lars Koures änka Margareta som uppges ha varit från Björkönen. Erik Drucken flyttade i början av 1620-talet till Näätsaari på Björkönen medan hemmanet i Haparanda delades mellan Henrik Koures änka Karin och Nils Larsson Koures son Lars Nilsson Koure.

Per Andersson som är länsman när kvarntullängden för Torneå socken upprättas den 27 november 1627 synes vara identisk med slottsfogden Peder Andersson i Uhlå som den 3 juli 1620 i Torneå höll rannsaking om Abraham Larssons laxpata i Pitkäniemi på Björkönen. Peder Andersson arrenderar den 8 maj 1623 räntorna från Torneå och Kalix socknar och har på sommaren samma år börjat uppföra sin gård i Torneå. Han är 1630-1634 befallningsman i Västerbottens norra prosteri. Länsmannen Peder Andersson i Torneå undertecknar med egen hand en kvittens den 19 november 1636 avseende mottagandet av arvodet för skarprättaren som *justificerat tvenne syndare i Torneå socken*. Namnteckningen visar att han är identisk med den tidigare befallningsmannen.

1638 upptas *Per Andersson länsman* på $\frac{1}{8}$ mantal i Pudas och han synes ha behållit länsmansförordnandet fram till 1639 då han utses till borgmästare i Torneå för att 1641 åter bli befallningsman. 1644 tvingas han lämna posten på grund av skatterestantier. Skulderna krävdes av honom och hans löftesmän vilket innebar att han dog utblottad 1650. Möjligen avsåg gården om $\frac{1}{8}$ mantal i Pudas avradsjorden i Nären. Den kan ha övertagits av befallningsmannen Olof Nilsson Krakou som avsattes 1655 och möjligen namngav gården *Kråkelund* i Nären innan den förvärvades av kaplanen Petrus Haquini Stecchius.

Uppgifter om länsmännen under 1630- och 1640-talet är begränsade, men Riksdagsacta och roteringslängder ger vissa upplysningar. 1637 redovisas fortfarande Peder Andersson som länsman för Torne socken men i roteringslängden 1639 upptas Jöns Clemetsson i Kuivakangas som länsman i Övertorneå socken. Länsmännen i Nedertorneå socken namnges därefter inte i längderna fram till 1650. Johan Mårtensson i Vuono, som var landstingsman och riksdagsman 1643, var möjligen länsman i början av 1640-talet. Det som talar för det är att han vid tinget den 16 mars 1642 på befallningsman Carl Carlsson order hade arresterat 160 daler hos Mårten Wargius änka hustru Wahlborg för att hennes make aldrig erlagt den årliga tunna lax till kyrkans upprättelse som ärkebiskopen beordrat. Lars Henriksson uppges i början av 1640-talet som länsman ha utträngt bönderna från den östra sidan av älven i Vojakkala från karsinapatan vid Haukisaari. Patan övertogs av rådmannen Nils Nilsson Oravainen och hans brorsöner varav borgaren Lars Henriksson Oravainen var en. Möjligen var länsmannen identisk med Lars Henriksson i Säivis som 1644 var riksdagsman för norra prosteriet. *Länsmannen Peder Jönsson*

i Torneå representerade Västerbottens norra prosteri vid riksdagen 1649. Det är oklart vilka år Peder, som var son till den förre Torneåborgaren Jöns Pedersson, innehade tjänsten. Fadern flyttade 1637 tillbaka till Kalix där han upprätthöll länsmanstjänsten fram till 1643. Peder Jönsson, vars söner använde släktnamnet Fordell, blev i början av 1650-talet tullnär i Torneå.

Länsmän i Nedertorneå

Henrik Hansson Koure i Övre Vojakkala, son till fjärdingsmannen och riksdagsmannen Hans Henriksson Koure, var enligt jordeboken länsman i Torne socken 1650. Vid roteringen 1638 var han 41 år och hade efterträtt fadern som fjärdingsman. Vid roteringen 1648 var han postbonde och gästgivare. Länsmannen Henrik Koure synes ha uppträtt självsvåldligt i likhet med sina ämbetsbröder. Den 27 juli 1689 berättas att han som länsman *tillvällat sig hela Mattilapatans possession så att ingen Mattilabo vågade fråga därefter då han var den myndigaste mannen i socknen och hotade sätta den till knekt som klagade*. Vid laga ting i Över- och Nedertorneå socken den 16 augusti 1669 uppsade den 72-årige Henrik Koure sitt länsmansämbete och i hans ställe inträdde Samuel Kiempe i Torneå.

Samuel Kiempe, son till kaplanen Johan Kiempe och styvson till Hans Abrahamsson i Haparanda, blev 1661 borgare i Torneå där han 1668 utsetts till rådman och arrenderade Torpet i Pudas av landshövding Graan. Redan 1671 avgick han för att året därpå representera Torneå som riksdagsman. Till borgarnas besvikelse underlät han att ta upp deras klagomål och agerade även i övrigt tvivelaktigt och utmärkte sig för att ofta i drucket tillstånd uppträda störande vid rådsmöten.

Gustaf Arfman, son till bruksfaktorn Johan Arfman på Hellälä i Björkönen, tog 1671 över länsmanssysslan och arrendet av Torpet men lämnade socknen 1674. Arfman agerade aktiv mot förövare av sexualbrott. 1672 anklagade han Johan Samuelsson i Haparanda - Abraham Larssons sonson - för att ha gjort Margareta Persdotter med barn. Arfman anklagade Johan, som inte hade annat än gott att säga om Margareta, för att ha utnyttjat detta *faderlösa barn och tillsagt henne äktenskap för att han fick sin enda vilja främja*. Rätten dömde Johan till 40 mark i böter. Han fick också ge Margareta 80 mark i morgongåva samt betala hennes böter på 40 mark och undergå kyrkoplikt. Gustaf Arfman bodde på bruksgården i Hellälä där fadern var husbonde fram till slutet av 1675.

Mats Clemetsson Höök från Torneå, som på 1660-talet blivit borgare i Umeå, utnämndes till länsman i Torne socken 1674. Han var son till borgaren Clemet Larsson i Torneå och sonson till lappfogden Lars Henriksson i Vojakkala. I samband med återflytten till Nedertorneå förvärvade Mats Torpet i Pudas av landshövding Graan. Redan i början av 1675 avled dock Mats och den redovisning av uppbörden för 1674-1675 som efterlämnats var dåligt dokumenterad bland annat av notarien i Torneå Johan Pihlkar. Tvistigheter kring uppbörden efter Mats Clemetsson ledde till omfattande processer där hans *successor matrimoni* kaplanen Johan Kämpe, Johan Pihlkar och bröderna Hans och Lars Clemetsson Höök involverades.

Lars Clemetsson Höök utsågs våren 1675 till länsman efter brodern. Han var då tullnär i Torneå där han på 1660-talet arbetade för borgmästare Peder Johansson. Lars och hans bröder brukstjänstemannen Hans Clemetsson och tulltjänstemannen Johan Clemetsson samt fadern var under 1660- och 1670-talet inblandade i kontroverser med borgerskapet. Efter branden som den 1 maj 1672 ödelade stora delar av Torneå beskylldes Lars för att ha försökt stjäla rådhusklockan. Rådmannen Hans Axelsson fick borgmästare Peder Johansson att anklaga Lars för att under

branden ha bortfört klockan till sin fars gård och gömt den. Han påstods ha tagit klockan på natten då det var mörkt, men mot det vittnade skolmästaren Hans Halsius med hustru och två pigor vilka sett att Lars bar in klockan på sin fars gård på dagen under branden då han skämtsamt nämnt för Halsius att han borde ha något för omaket att ha huggit ner klockan och räddat henne undan branden. När Lars frågades varför han burit bort klockan sa han sig ha gjort det för att förtjäna sig en dryckespenning för omaket. Åtalet lades ner.

Lars Clemetsson fick inte enbart motta klagomål över brister i uppbörderna utan också för att under lång tid ha underlåtit att anhålla personer dömda för grova brott. Trots att såväl landshövdingen som befallningsmännen Jacob Ruuth och Olof Hellebohm under lång tid krävt att han skulle gripa horkarlen Josep Larsson i Nedre Vojakkala och Lars Philipsson i Karungi - båda befryndade med Lars - hände inget. När Philipsson till slut greps och fördes till länsmannen så kunde han strax fly. Vid sommaringet 1679 meddelades därför att om inte länsmannen grep Philipsson innan nästa ting skulle han få böta 40 mark. Vid efterföljande ting berörs åter Lars Clemetssons försumlighet i avdömda sakers exekverande och lagföring av högmålsärenden och han avsätts från tjänsten.

Nils Hansson Langinen i Nedre Raumo utsågs vid tinget den 24 november 1679 till ny länsman. Allmogen och andra berörda uppmanades att vara honom, *uti allt det som länder till kronans tjänst, och det ämbetet egentligen fordrar, hörsam och lydiga icke fördrivandes sig, honom med otillbörliga ord, fast mindre hugg och slag injuriera och överfalla när han sin tjänst efter undfången order av sina förmän med exekutioner eller eljest förrätta måste*. Trots uppmaningen följde inte alla rådet. Vid tinget den 27 juli 1683 angav Langinen att han vid utmätningen av en post hos Nils Henriksson Rääf blivit bemött med hugg och slag av Nils Rääf som ränt en brandstake i armen på honom. Rääf försvarade sig med att Langinen brukat skamliga ord och ovetting mun mot honom, men när han sig sedan något besinnat föll han till föga och bad om förlåtelse och slapp undan med 40 mark i böter.

Sigfrid Jöransson Menlös, son till stadstjänaren Jöran Sigfridsson i Torneå, utsågs 1686 till länsman i Nedertorneå socken trots att han tidigare varit en flitig gäst i domböckerna. Under 1670- och 1680-talet var han stadstjänare, stadsutridare, handelsfiskal och tobaksbesökare (bevakare av tobakshandeln). Han underlät inte att lagföra de som bröt mot stadens privilegier. Sigfrid Jöransson som var gift med Kirstin Olofsdotter bodde i Torneå och innehade länsmanstjänsten till 1713.

Lars Carlsson Björkman som efterträdde Menlös var son till Carl Larsson Björkman som varit skrivare vid Kengis bruk innan han blev handelsman och rådman i Torneå där han gift sig med rådman Henrik Hansson Chores änka Gertrud Andersdotter. Lars Carlsson Björkman, som var gift med Katarina Limingius från Kemi, upptas 1717 på Kyrkobordet. Från 1721 upptas han i Torneå varifrån han försvinner 1737 för att upptas på Kyrkobordet i Nedertorneå fram till sin död. Den 17 februari 1745 rings $\frac{3}{4}$ timma i Torneå stadskyrka för länsmannen och borgaren Lars Björkman.

Carl Larsson Björkman som efterträder fadern som länsman kom in i mantalslängden i Torneå 1737 och gifter sig 1744 med Katarina Abrahamsdotter Rechard. Han innehar länsmanstjänsten fram till sin död 1762.

Emanuel Montell från Luleå gifter sig 1761 med sockenskrivarens i Torneå Josep Brandt dotter Brita och blir 1763 länsman i Nedertorneå socken. Från 1766 benämns han stadsfiskal och häradslänsman för att från 1774 benämnas stadsfiskal och kronolänsman.

Gulich Gustavsson Bucht, son till fältväbeln Gustaf Larsson Bucht och Brita Petrusdotter Rockstadia, var gift med Maria Murberg. Gulich Bucht som är handelsman i Torneå benämns länsman i början av 1770-talet vilket antyder att han en tid upprätthållit Montells tjänst.

Abraham Larsson Rechartt, son till Lars Abrahamsson Rechartt och Gertrud Henriksdotter Chore, var gift med Margareta Calicia. Han var först guldsmedsgesäll och sedan hökare innan han 1778 drabbades av utmätning för resterande skatter. Trots detta omnämns han som kronolänsman 1781. Det är oklart när han flyttat till Enontekiö där han i mantalslängden 1790 upptas som länsman på Kyrkovallen i Mauno. Husförhörslängden för Torneå anger 1822 att kronolänsmannen Abraham Rechartt med hustru och sonen Samuel inkom från Muonioniska.

Abraham Fougt var kamrer i Torneå och upprätthöll i mitten av 1780-talet tillfälligt länsmanstjänsten. Han var son till kyrkoherden Abraham Fougt i Nedertorneå och var gift med Catharina Strickert.

Johan Gabriel Lundbäck, som var gift med Anna Catharina Fougt i Torneå, tituleras länsman när han i mars 1787 dör på Kråklund i Mattila efter att nyligen ha tillträtt tjänsten.

Gabriel Mexberg hade efterträtt Lundbäck som kronolänsman när han i september 1787 fick sonen Nils Gabriel med Brita Nyberg i Torneå. Mexberg kom från Uotila gård i Laukela by i Urjala socken i Birkaland där fadern Gabriel Mexberg gift med Betseba Indelin var länsman. Gabriel Mexberg tituleras vice länsman när han dör i Haparanda 1801.

Johan Hartvig Küster var stadsfiskal i Torneå 1788 när han gifte sig med Maria Catharina Montell. Han var son till järnkrämaren Hartvig Küster och Margareta Dahlin i Nicolai församling Stockholm. Küster bor från 1790 i Haparanda och tituleras till och med 1809 stadsfiskal och kronolänsman i likhet med svärfadern Emanuel Montell. 1810 bor stadsfiskal Küsters dotter kvar i Haparanda medan fadern flyttat, troligen till Torneå, och benämns *rysk tjänsteman*. Küster dör av slag i Haparanda 1811.

Anders Burman, son till förre färgkarlen Natanael Andersson Burman i Gäddvik, är vice kronolänsman i Nedertorneå 1807 och blev efter fredsslutet kronofogde i finska Nedertorneå där han bosatte sig på Ylitalo i Pudas. Han gifter sig 1811 i Umeå med Barbro Catharina Dyhr. Burman sakfälldes för fylleri 1815 och tituleras 1820 före detta länsman då hustrun med barn lämnar honom och flyttar till Umeå.

Zacharias Hackzell, son till befallningsman Zacharias Hackzell och Agata Pipping i Övertorneå, utses 1810 till kronolänsman. Han bosätter sig först i Haparanda men arrenderar sedan Lomakka i Nedre Vojakkala. Hackzell gifter sig 1811 med Sara Ulrica Forsia och dör 1823 varefter änkan 1825 flyttar till Torneå.

Nils Lind benämns *Enspännare* - lägre tjänsteman - i mantalslängden för Piteå stad 1820. Han gifter sig med Greta Margareta Clausen och flyttar 1823 till Karungi där han upptas på Klockarbostället och efterträder Carl Fredrik Lundsen som organist och samtidigt utses till kronolänsman i Nedertorneå socken. Han upprätthåller tjänsten till och med 1834.

Per Martin som var son till Jöns Olsson Bergström på Mårtsön i Ytterbyn, flyttar 1822 med brodern Olof till Piteå. Per återvänder till Mårtsön 1824 efter att fadern drunknat. *Gossen Per Bergström* upptas i mantalslängden 1827 hos kronofogden Per Öhring i Vuono. Året därpå har han bytt Bergström mot Martin - troligen syftande på hemorten Martinsön - och tituleras skrivare. 1831 är han hamnfogde och 1832 utses han till expeditionslänsman. Han flyttar 1835 från Nedertorneå till Överkalix där han blir länsman.

Carl August Krook föddes i Kuopio. Modern Maria Catharina Idman, som var dotter till kyrkoherden Daniel Idman och Anna Magdalena Solander i Ijo, hade 1791 flyttade till Kuopio med systemen Magdalena Christina Dyhr och fick där fem barn utom äktenskapet. 1810 flyttade hon till modern *änkepastorskan* Anna Magdalena Idman i Piteå där ytterligare två *oäkta barn* föddes. Carl August far var möjligen kapten Cristopher Krook, son till lagmannen Carl Krook i Åbo. Carl August Idman flyttade 1812 till Umeå där han var *betjänt* hos landssekreteraren Nils Cygnaeus när han hösten 1816 återvänder till Piteå. Efter moderns död rekryteras *unglingen Carl August Krook* den 18 december 1818 till soldat i Förste Majorens kompani för roten nr 40 Björn i Övertorneå. Han befordrades till rustmästare den 27 maj 1820. Den 20 april 1826 erhöll han avsked och flyttade till Piteå där han upptas hos lagman Rosenlind men redan 1827 flyttar han till Övertorneå där han blir länsman och 1830 gifter sig med Margareta Christina Castren (1801-1853). Krook efterträdde 1835 Nils Lind som länsman i Nedertorneå socken och bosatte sig i Haparanda.

Israel Stenudd, föddes i Haparanda 1828 som son till drängen Olof Israelsson Stenudd som kom från Kauppila i Lappträsk och Eva Elisabet Hansdotter Lassheikki från Vuono. Tjårvräkaren Olof Stenudd i Haparanda köpte 1833 Ranta Harila i Kukkola. Sonen Israel gick först i Haparanda skola och skrevs 1845 in i skolan i Härnösand. Han blir kronolänsman i Pajala 1851 och gifter sig 1854 med Josefina Elisabeth Grape. Han blir 1855 länsman och tingstolk i Nedertorneå. 1860 flyttar familjen till Karungi och bosätter sig på Sakari.

Johan Erik Maihannu, son till bonden Johan Maihannu i Övre Vojakkala, är 1863 extra länsman innan han utnämns till stadsfiskal i Haparanda. Johan Erik Maihannu som gått på Haparanda skola flyttar 1867 till Norge sedan fadern tvingats sälja hemmanet i Vojakkala.

Länsmän i Övertorneå

Jöns Clemetsson Kohkoinen i Kuivakangas är länsman vid roteringen 1639, men det är oklart när han först utsetts. Avkortningslängderna upptar till början av 1650-talet endast en länsman i Torne socken vilket kan ha avsett friheten för 1 mantal som tilldelades länsmannen i Övertorneå medan borgare som innehade tjänsten kan ha avlönats på annat sätt. Jöns var son till Clemet Henriksson i Vojakkala som första gången uppträder i ett tingsprotokoll 1575 då han fick böta för lönskaläge och året därpå upptas som birkarl. Jöns Clemetsson som 1620 övertagit Kohkoinen uppges vid roteringen 1637 vara 60 år gammal. Vid ting i Övertorneå den 2 juni 1665 anges: *Emedan man förnimmer länsman i Övertorneå Jöns Clemetsson är en gammal man, och förmår icke utstå med länsmansämbetet, alltså blev satt i hans ställe till kronans länsman hans son Mickel Jönsson vilken härefter skall emottaga alla kronans brev, som och på kronans vägnar uträtta, vad honom på dess vägnar tillsagt bliver.*

Mickel Jönsson Kohkoinen efterträdde den 87 år gamle fadern. Mickel omnämns i Keksis kväde 1677: *Kohkoinen kovasti äihkyi, Valta vanha röyhkiästi: Siiry sinne saaren puolheen, Kada paja Kainulaisen! – Kohkoinen han ropar kraftigt gamle pampen gnyr och braskar: Häv dig härifrån på holmen, kantra Kainuu-karlens smedja.* Vid vintertinget januari 1675 anklagas förre länsmannen Mickel Jönsson Kohkoinen i ett flertal ärenden bland annat rörande tvister kring arvet efter fadern, men också för att motvilligt ha försummat att inkräva betalningar. Han dömdes att av sin egendom betala den fordran som skulle utmätas av länsmannen Mats Clemetsson som ansvarade för båda socknarna. Sonen Clemet Mickelsson bedriver på faderns inrådan landsköp i lappmarken vilket 1684 leder till klagomål på rådstugan i Torneå. Där anklagades också den 3 augusti 1691 Revalbon Mickel Mickelsson Kohkoinen för landsköp i

Övertorneå socken. Han försvarade sig med att varorna var arv efter hans salige fader men dömdes till böter och varornas konfiskering. Räkenskaperna för Övertorneå kyrka 1690 visar att Mickel Kohkoinen *Dominica 7 Trinitas* donerat 6 daler till kyrka, vid Mickelsmäss 7 gråskinn och på Allhelgonadagen 35 gråskinn. Möjligen antyder det att donationen gjordes av sonen till länsmannen Mickel Kohkoinen som synes ha avlidit 1690.

Lars Clemetsson Höök i Pudas övertar 1675 länsmanstjänsten i Övertorneå efter brodern Mats. Vid sommaringet i juli 1678 klagade stadsnotarien i Umeå Lars Grubb över att ansenliga poster resterade för uppborlden 1674-1677. Länsmannen Lars Clemetsson krävdes därför att omgående redovisa vad han uppburit. Klarhet synes inte ha erhållits då Lars Clemetsson strax därefter lämnat tjänsten och i hans ställe insattes 1678 Olof Persson Taro.

Olof Persson Taro i Alkkula dyker första gången upp i längderna 1636 då han får böta 3 mark för ogilla broar vilket antyder att han då övertagit hemmanet efter fadern. Vid roteringen den 12 februari 1637 upptas Olof Persson 30 år med beteckningen son medan den 70-åriga fadern Per Jönsson upptas bland överåriga. Olof var gift med Karin Mickelsdotter Kohkoinen varför släktrationer kan ha påverkat valet av honom. Innan utnämningen figurerar han i domböckerna vilket visar att överseende fanns med dem som kom från rätta kretsar. Vid vintertinget december 1676 dömdes han att betala Nils Johansson i Ruskola 9 daler 24 öre. Nämnden accepterade inte Taros bortförklaringar och spotska uttalande att han inte skulle betala varför han under några timmar sattes i stocken för sin uppstudsighet och sitt trotsiga tal *androm slikom ovetlige till varning och sig till rättelse*.

Vid vintertinget 1678 stod Olof Persson som länsman på andra sidan skranket och anklagade föraren Nils Larsson för att i hans pörte överfallit ett sällskap sedan föraren med sina kamrater där trakterats och härbärgerats. Bråket uppstod efter att föraren och länsmannen druckit ihop och börjat träta varefter föraren slagit sönder ett fönster och med värjan huggit i bordet och jagat ut alla ur pörtet. Länsmannen ändrade sig under förhöret och medgav att föraren var en ung person som inte kunnat besinna sig och trots allt inte slagit någon *utan eljest ställt sig ostyrig* varför hans tilltag förläts och häradsrätten lät saken därvid förbli.

Olof Persson hade 1682 lämnat länsmanstjänsten men ställdes ett flertal gånger inför tinget på grund av att brodern Peder som flyttat till Torneå gjorde handelsresor till Livland. Den 21 juli 1683 anklagades Peder för att ha haft med sig tobak då han kom från Riga. Vid tinget i Övertorneå mars 1684 anklagade Torneå stads utridare Ananias Danielsson förre länsmannen Olof Persson Taro för att han för andra gången låtit brodern resa till Reval för att bedriva landsköp. På rådstugan i Torneå upptogs den 3 mars 1684 Peder Persson Taros agerande i Övertorneå socken där han upphandlat järn. Sigfrid Jöransson menade att det rörde sig om landsköp och att varorna skulle konfiskeras. Olof Persson uppgav dock att han med brodern sänt järn för avbetalning av en skuld till förre borgmästaren Peder Johanssons änka men kunde inte med ed verifiera det varför Peder dömdes till böter för landsköp.

Peder Persson upptas från 1684 i Torneå där han gift sig med Katarina som var dotter till Henrik Mårtensson. Peder figurerar sista gången i domböckerna den 27 augusti 1687 i en tvist med Anders Planting och synes ha omkommit vid en Livlandsresa strax därefter. Borgmästare Johan Cohre från Piteå krävde salig Peder Perssons änka den 6 maj 1688 på en skuld han skulle ha haft till borgmästarens far Nils Henriksson Rääf. Vid tinget i Övertorneå den 29 november 1688 framlades en Revalköpmans krav till gamle länsmannen Olof Persson på 160 daler för gods Olofs son upphandlat. De 72 daler som Olof Persson också krävdes på sin salig broders vägnar blev han dock fri från eftersom brodern så olyckligt omkommit på sjön. Peders hustru Katarina

Henriksdotter - modern Anna Carlsdotter var dotter till Carl Josepsson i Nedre Vojakkala - gifte om sig med Nils Jönsson Beck från Kalix som blev en mycket välbeställd rådman och skeppare i Torneå. Peders son Henrik som tog efternamnet Renbäck gifte sig med Karin dotter till skepparen Torfast Abrahamsson Hellandt och Annika Hansdotter Grape.

Vid tinget den 9 december 1690 figurerar gamle länsmannen *Olof Taronen* för att ha utspritt ett rykte att Jöns Olsson i Alkkula hade belägrat Karin Persdotter trots att hon vid förra tinget meddelat att länsmannens namne var fadern till barnet. Taronen försvarade sig med att ha hört några barn berätta i byn att konan haft misstänkligt umgänge med Jöns Olsson och att ryktet gått emellan dem, men sanningshalten i ryktet visste han inte något om. Eftersom det inte fanns andra skäl eller omständigheter friades Jöns Olsson från beskyllningen medan konan dömdes till 40 mark i böter och länsmannens namne Olof Persson till kyrkoplikt.

Trots att Olof Persson kommit till hög ålder fortsatte han att uppträda maktfullkomligt. Sonen Clemet hade 1693 gett Nils Henriksson Immos dotter Margareta rätt att med sina bröder bärga hö på en myr på byns allmänning. När Olof Persson fick veta det angrep han Margareta med vredesmod och sa *denna dag skall du minnas mig din satan* varpå han slog henne med en stör och kastade henne till marken. När Margaretas bror bad honom att inte dräpa system hade han svarat *nu frästar Taron Olla sin makt*. Olof Persson kunde inte neka till anklagelserna men påstod att Margareta dragit honom i håret och överfallit honom med skällsord och otidig mun. Han blev dock dömd till 40 mark silver i böter för misshandel och stöld av höet. Bråket fick en fortsättning på tinget den 15 mars 1694. Olof anklagade då Margaretas mor Anna Jönsdotter som skulle ha sagt *han skall väl få höet men hans kor skall inte få någon nytta av det*. Några dagar senare förlorade Olof en kviga och två veckor senare rev björnen en ko och jagade en annan ut i en sänka. Olof anklagade därför hustru Anna för att ha använt någon förborgad djävulskonst för att drabba honom. Sedan tre laggjorda män vittnat att hustru Anna aldrig brukat vidskepliga konster friades hon från Olof Persson Taros anklagelser.

Lars Clemetsson Höök togs 1682 åter till nåder sedan Olof Persson Taro avgått. Han representerar vid landstinget för Västerbotten i Skellefteå i december 1684 Övertorneå socken medan tolvmannen och sockentolken Hans Larsson Packainen i Vojakkala representerar Nedertorneå socken. 1685 anklagas Lars Clemetsson åter för försumlighet. Vid tinget i mars 1686 behandlas den stora konfusionen i sockenräkningarna han och brodern Hans Clemetsson förorsakat. Trots att länsmannen uppburit allehanda utlagor av allmogen hade han varken kvittenser eller reda i räkenskaperna för besagda medel eller vartill de varit avsedda. Han tillsades att mot sitt ämbetes förlust till nästa ting presentera en riktig räkning på all uppbörd och alla sina utgifter så att rätten och allmogen skulle få klarhet i verksamheten. Uppenbarligen var redovisningen inte helt till fyllest då en ny länsman utsågs 1687.

Johan Ersson Pulkinen, son till smeden Erik Pulkinen i Torneå, blev 1687 länsman i Övertorneå socken. I likhet med andra länsmän utnyttjade den tidigare sockenprofossen Johan Pulkinen sin maktställning och kunde överta fältväbeln Nils Henrikssons hemman i Pudas som stått öde 1676-1680. Vid sommaringet 1686 besvärade sig fältväbelns sonhustru änkan Elin Persdotter över att länsmannen Johan Pulkinen åbor hennes mans hemman. Hon uppgav sig med sin måg och dotter ha drivits från hemmanet av Pulkinen, trots att landsskrivaren Zacharias Rechard lovat henne uppta det under ödevillkor vilket Pulkinen dock inte accepterade. Pulkinen som upptas i Pudas från 1680 innehar tjänsten i Övertorneå fram till 1710 då Israel Israelsson Svan på Kyrkovallen i Hietaniemi tar över länsmansämbetet.

Israel Israelsson Svans far konstapeln Israel Svan med hustru upptas i anslutning till komminister Anund Curtelius 1698. *Hustru Kirstin Israel Svan*, troligen Israel Israelssons mor, upptas i Sieppijärvi 1701. Konstapeln Israel Svan synes ha varit son till Anund Curtelius hustru från ett tidigare gifte. Israel [Israelsson] Svan upptas 1709 sist i mantalslängden under Koivukylä med beteckningen son. 1711 ger konstapel Israel Svans hustru 1 daler 15 öre till kyrkan. Länsmannen Israel Israelsson Svan gifter sig samma år men har redan 1715 blivit änklings. 1716 lämnas 2 daler i testamente efter konstapel Israel Svahn vilket antyder att han då avlidit. Israel Svan har avgått från länsmanstjänsten och är sockenskrivare när han 1719 ingår ett nytt gifte med Magdalena Abrahamsdotter Burman från Torneå. Familjen flyttade 1728 till Ofoten i Norge där Israel blev länsman.

Anders Henriksson som är borgare i Torneå övertar 1719 länsmanstjänsten i Övertorneå och upptas då med en dotter på Kyrkobordet. Han är son till borgaren Henrik Eliasson och bror till borgaren och sockenklockaren Elias Henriksson i Torneå. Borgaren Anders Henriksson från Torneå har 1696 gift sig i Katarina församling i Stockholm med Susanna Persdotter Barck. Gamla länsmannen Anders Henriksson uppges 1726 vara utfattig och dottern upptas på Kyrkobordet i Övertorneå till och med 1728. Den 4 februari 1742 dör i Torneå *en gammal länsman från Övertorneå Anders Henriksson 74 år. Moder Malin Pärsdotter.*

Sven Lenning gifter sig 1719 med Brita Forsman som var dotter till länsmannen Johan Forsman i Rånbyn. Sven Lenning var furir i Österbottens regemente när han tillsammans med föraren Gustav Bucht den 22 december 1716 kommenderades till Umeå. Sven Lenning och Gustaf Bucht, som var fältväblar när de i slutet av 1710-talet kom till Råneå, synes ha tillhört finska regementen som vid den stora ofreden slogs sönder och inlemmades i Österbottens regemente. Möjligen kom Sven Lenning från Kemmola by i Sääksmäki och var son till befallningsmannen Sven Lenning. Fältväbeln Sven Lenning med familj upptas i Rånbyn till 1725 då han utses till länsman i Övertorneå socken där familjen upptas på Kyrkobordet från 1726 till och med 1758. Sven Lenning avlider i Övertorneå 1761.

Gabriel Svensson Lenning övertog 1759 länsmanstjänsten efter fadern. Han benämns 1771 kronolänsman och likvidationskommissarie. Lenning avsattes 1790 från länsmansposten och 1792 såldes all hans egendom på grund av oreglerade skulder. Gabriel Lenning som var gift med Birgitta Hernodius från Sunderbyn avled som en fattig och bitter man 1811.

Carl Anders Asp som var gift med Helena Mörtberg var bokhållare på Svansteins bruk innan han 1790 utsågs till länsman i Övertorneå socken och familjen flyttade till Korpi i Matarengi. Carl Asp som avsattes från länsmansposten 1796 dog 1806 på Korpi i Övertorneå där hans änka bodde kvar till sin död 1838.

Lars Sandberg som var bror till kyrkoherde Olof Sandberg i Övertorneå, tituleras likvidationskommissarie och avskedad kronolänsman i Överkalix när han utses till länsman i Övertorneå 1796. Han är ogift och blir kvar i Övertorneå till och med 1799 då han flyttar tillbaka till hemgården i Börjelsbyn i Nederkalix.

Jacob Sandström var handelsbokhållare när han 1796 efterträdde Israel Svanberg som rustmästare i Premiärmajorens kompani i Västerbottens regemente. Han gifte sig 1797 med Christina Petrelius i Uleåborg som flyttar till Övertorneå socken och upptas på Kyrkobordet. Jacob Sandström som erhåller avsked som rustmästare den 29 juni 1799 utses till länsman i Övertorneå för att från 1801 redovisas i Koivukylä. Han uppges vara avskedad 1809 och familjen lämnar Koivukylä 1811.

Erik Burman som var son till kyrkoherden Erik Burman och Sofia Örnberg i Karungi, gifte sig 1811 med Kristina Henrika Tornberg från Pajala och blev länsman i Övertorneå socken. Erik Burman blir 1827 kronofogde i Nederkalix och familjen flyttar till Åkroken i Kalix.

Carl August Krook blev 1827 länsman i Övertorneå socken. Han gifte sig 1830 med Margareta Christina Castren och familjen flyttade 1835 till Haparanda när Krook blev länsman i Nedertorneå socken.

Olof Jacobsson Grape på Käyräsvuopio i Ruskola var häradsdomare i Övertorneå socken och extra länsman på 1830-talet.

Johan Fredrik Svanljung som var son till bokhållaren Sven Christian Svanljung och Brita Christina Henriksdotter i Pajala blev 1835 länsman i Övertorneå socken dit han flyttade med hustrun Maria Johanna Ekholm. Familjen slog sig ner på Perttu i Övertorneå.

Erik Magnus Bergdahl var son till Salomon Johansson Bergdahl som föddes 1790 i Kiviranta. Salomon flyttade 1792 med fadern Johan Nilsson Antti från Björkönen och modern Anna Johansdotter från Kiviranta till Råneå. Salomon blev soldat i roten Bergdahl som gav hans efternamn. 1816 gifte sig Salomon med änkan Anna Christina Andersdotter i Prästholm och fick 1821 sonen Erik Magnus. Sedan Salomon Bergdahl mördats 1838 - *den förbannade finntarmen* enligt mördaren - flyttade Erik Magnus till landsfiskal Ekfeldt i Råneå som skickade honom till Stockholm för studier. Erik Magnus Bergdahl som 1844 blivit länsman i Pajala gifte sig samma år i Torneå med Selma Våhlberg från Kiviranta. Bergdahl utnämndes 1850 till länsman i Övertorneå och flyttade till Ruskola.

ⁱ Västerbotten hade till skillnad från de sydliga landskapen nästan uteslutande skattegårdar vilka innehades av självägande bönder. 1559 fanns i Torne och Kalix socknar endast 2 kronoutjordar – en vid Nären om 2 ½ markland som brukades av Nils Oravainen och en vid Heden i Överkalix som brukades av Hans Nilsson i Grelsbyn. De satt båda på de största gårdarna i respektive socken och man får förmoda att Hans Nilsson vid denna tid var länsman i Kalix socken. Avradsjorden i Heden tilldelades på 1570-talet länsmanen Jöns Karlsson i Stråkanäs i Kalix.

ⁱⁱ Gengärden var en skatt som länsmanen bar upp av sockenborna för att bekosta proviant och uppehälle för fogdar, domare och andra ämbetsmäns gästningar i socknen. Gengärden i hela Västerbotten var 54 mark och 5 öre år 1590. För Torne socken var den 20 mark och synes ha uppburits i form av torkade gäddor. Hans Eskilsson kompenserades för sitt omak med 1 skeppund - 136 kilo - torkade gäddor som han torde ha sålt i Stockholm.